

Erősíteni a szülőföldhöz való ragaszkodást

*Dr. Kováts Dániel tanárral beszélget
Zika Klára*

A közgondolkodásban, nemzeti értékeink megbecsülésében, szellemi hagyományaink ápolásában nagy jelentősége van a honismereti munkának. Közvélemény-formáló hatása egyre nélkülözhetetlenebb. Az iskolaváros, Sárospatak történelmi levegője, hagyományai szinte sugallják e törekvéseket. A Comenius Tanítóképzőben dr. Kováts Dániel magyartanár, főigazgató-helyettes irányításával és áldozatos munkájával a jövő pedagógusok felkészítésének ma már szerves része a honismereti munka.

A könyvekkel telezsúfolt irodában idézzük fel a kezdeti időket az ideai pedagógusnapon Kazinczy-díjjal kitüntetett Kováts Dániellel.

— Az ország északkeleti csücskében, egy hodrogközi kis faluban, Zemplénagárdon kezdtem tanítani. Hamarosan tapasztaltam, hogy az elzártságnak köszönhetően teljes tisztaságukban megőrződtek a hagyományok — ez ösztönözte a gyűjtőmunkára. Ebben az időszakban — az 1950-es években — még nem volt országosan szervezett néprajzi gyűjtés, a bátortást nagyszerű emberektől kaptam. Végh József, Morvay Péter és az akkori sárospataki múzeumigazgató, Balassa Iván biztatására diákjaimmal országos gyűjtőpályázatokon kezdtünk részt venni.

— *Úgy tudom, a sárospataki református kollégium hagyományából is merített...*

— Igen. A református egyházi gyűjteményben dr. Ujszászy Kálmán igazgató tanácsára felfedeztem a faluszeminárium hatalmas adattárát. Rájöttem, hogy ezt kell folytatni. Zemplénagárdon önképzőkört is szerveztem, Figyelő címmel újságot is kiadtunk, amelynek Krónika rovatában néprajzi anyagokat közöltünk.

Zemplénagárdról Sátoraljaújhelyre, a Kossuth Gimnáziumba vezetett tovább a fiatal tanár útja. Az iskolát 1789-ben alapították a piaristák, de már ezt megelőzően a pálosoknak is volt tanintézete a városban. A gimnázium igazgatója fontosnak tartotta a hagyományok ápolását, ezért 1961-ben néprajzi szakkör szervezésével bízta meg Kováts Dánielt, ismerve ilyen irányú tevékenységét. Minden jó adottság megvolt, hiszen a gyermekek sokfelől érkeztek a gimnáziumba, a Hegyköz és a Bodrogköz falvaiból. Ez a munkát is meghatározta. A tanár úr néprajzi szakköre később Kazinczy Kör néven működött.

Az újhelyi évek érdekes vállalkozása volt az általuk rendezett harmadik Országos Honismereti Diáktábor 1969-ben, Kováts Dániel szakmai vezetésével Morvay Péter szerint itt kristályosodtak ki a gyűjtőmunka módszertani alapelvei. Időközben bővültek az országos kapcsolatok, egyre többet hallatott magáról a Kazinczy Kör. Részt vettek Kalocsán az Országos Ifjúsági Honismereti Konferencián is.

A Kazinczy Kör diákjai közül azóta is többen foglalkoznak néprajzzal. Dr. Petercsák Tivadar például — jelenleg az egri múzeum igazgatóhelyettese — a Hegyközről és más témakörből több értékes munkát jelentetett már meg.

Dr. Kováts Dániel régi diákjai közül sokan folytatták tanulmányaikat a sárospataki Comenius Tanítóképzőben. Megmaradt így a folytonosság, mert tanárukat is ide helyezték. Már az első évben megalakult a néprajzi szakkör, csak a jellege változott. A Népművelési Intézet és a megyei tanács biztatására, az utánpótlás megoldására szakkörvezetőket neveltek. Eddig 50 körül van azoknak a száma, akik honismereti szakkörvezetői képesítést nyertek.

— Ezek a pedagógusok tanítani is másképpen fognak majd — magyarázza Kováts Dániel. — Jobban ismerik a népdalokat, a szokásokat, a hagyományokat, ezekkel ki tudják egészíteni a tananyagot, erősíthetik a szülőföldhöz való ragaszkodást.

— A szakkörvezetők képzésén túl van-e egyéb működési területük?

— A gyűjtőmunka szinte kötelezően adódik abból, hogy Sárospatakon vagyunk, ahol a faluszeminárium hagyománya is meghatározó. A munkánkat összekötöttük a tudományos diákköri mozgalommal is. A legjobb pályamunkákat kiadványban jelentetjük meg. A tanítóképzőben nincs történelemtanítás (!?), a honismereti munkával valamit pótolni tudunk ebből, mert óriási szükség van rá! A szakkör helyett most már speciálkollégiumot szervezünk a harmadik évben, két féléven keresztül. Emellett kollegáim irányításával a neveléstörténeti hagyományok feltárása is folyik. Sárospatak szerepe a művelődésben című témánk a főiskola kutatási tervébe is belekerült. Ez 1790-től napjainkig tekintené át a város művelődéstörténetét. A munkában a tanárok és a diákok közösen vennék részt. Remélem, hogy a minisztérium jóváhagyja ezt a szerintünk rendkívül fontos munkát.

— Nagyon népszerű a megyében a társadalmi munkában létrejövő, Szülőföldünk című kiadvány, amelynek Ön a felelős szerkesztője és mindenese. Mivel nem országos terjesztésű folyóiratról van szó, nemigen ismerhetik máshol. Kérem, mutassa be a Honismeret olvasóinak!

— A HNF mellett működik egy megyei Honismereti Bizottság, amelynek elnöke vagyok. Fontosnak éreztem a megyében folyó honismereti munka összefogását, s a tájékoztatást — ebben segít egy rendszeresen megjelenő kiadvány. A segítőtársak között meg kell említenem a komoly támogatást nyújtó miskolci megyei művelődési központot, 1981-től évente két alkalommal jelentjük meg kiadványunkat, amelynek minősége öröndetesen javul. Rovatai közül megemlíteném a „Históriát”, amelyben tudományos igényű helytörténeti tanulmányok jelennek meg, és az „Emlékhely”-et, ebben a helyhez fűződő és műemlékvédelemmel foglalkozók. A „Műhely” az ifjúsági honismereti munka ösztönzését szolgálja, a „Krónika” pedig a megyei honismereti mozgalomról tájékoztat. Jelenleg 200 példányban jelenik meg, szakkörök és gyűjtők kapják, de szélesebb körű az érdeklődés.

A tanár úr által említett Honismereti Bizottság vállalkozásai közül még feltétlenül említést érdemel a megyei helynévgyűjtés, amelyhez ő készítette az útmutatót. Minden települést feldolgoztak már, jelenleg a kiadás előtti ellenőrzések folynak. A másik pedig a megyei irodalmi emlékhelyek pontos feltárása.

Dr. Kováts Dániel gazdag tevékenységi köréből csak izelítőt adhattunk, de nem maradhat ki ebből az ismertetőből az a munka sem, amelyet az idén Kazinczy-díjjal ismertek el.

— Már Zemplénagárdon is foglalkoztam nyelvjárási jelenségekkel, a szép magyar beszéd művelésével. Sátoraljaújhelyen még nagyobb lehetőség nyílt erre, intenzívebben megismerkedhettem Kazinczy alakjával.

A tanár úr egyik elindítója volt az azóta országosan elterjedt „Édes anyanyelvünk” elnevezésű nyelvhasználati versenynek, amelyet a Művelődési Minisztérium és a KISZ támogatásával rendeznek minden évben, Kazinczy Ferenc születésnapján. Az eredményhirdetésre Széphalmon kerül sor.

Sárospatakon tizenkét éve tanítják magyar nyelvre a külföldi diákokat — ebben is kezdettől fogva részt vesz. A tanítóképzőben mint a magyar nyelv tanára kiemelkedő eredményeket ért el; az utóbbi években több hallgatója nyert Kazinczy-érmeket. Részt vesznek a rádió „Beszélni nehéz” című műsorában is, amit jól be lehet építeni az oktató munkába.

— Belejezésűl terveiről szeretnénk hallani.

— Több éves munkánk lesz Sárospatak művelődéstörténetének kutatása, amit közzé is akarunk tenni. A főiskola saját kiadványa, a Sárospataki Pedagógiai Füzetek is készül már. Szeretnénk folytatni a megyei honismereti munkát és a nyelvápolást, amihez nagy erkölcsi ösztönzést ad a számomra különösen sokat jelentő Kazinczy-díj és a HNF-től kapott kitüntetés. A honismereti munkában törekednünk kell a kohézió megteremtésére, a tartalom erősítésére (értékes és tudományos értelemben is hasznosítható munkát kell végezni, ne egyéni hobbj legyen). Az általunk összegyűjtött értékeknek vissza kell hatniuk azokra, akiknek az ősei ezt megteremtették. Maga a hely, Zemplén, Sárospatak és környéke, no és az emberi példák meghatározók és további munkára lelkesítenek.

Vászonhímzés részlete Hervartórol (Sáros vm.) a XVII—XVIII. századból (Hornják László rajza)